

Andreas Eggen

Bachelor's thesis

# Arabisk-Bysantinske grensens oppbygging, og livet for de som bodde der

August 2022

**NTNU**

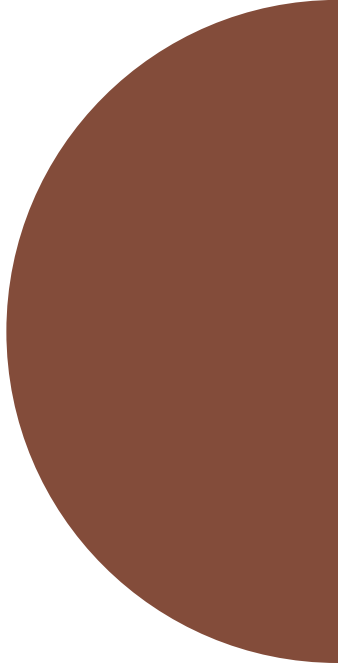
Norwegian University of Science and Technology  
Faculty of Humanities  
Department of Historical Studies



Norwegian University of  
Science and Technology

**Bachelor's thesis**

**2022**





Andreas Eggen

# **Arabisk-Bysantinske grensens oppbygging, og livet for de som bodde der**

Bachelor's thesis  
August 2022

**NTNU**  
Norwegian University of Science and Technology  
Faculty of Humanities  
Department of Historical Studies



Norwegian University of  
Science and Technology



## Innhold

Introduksjon .....	1
Metodikk.....	1
Kilder og begrensninger .....	2
Problemstilling .....	4
Historien så langt .....	5
Hvordan levde folk.....	6
Grenseområdet som en ressurs.....	10
Religion, ideologi, og «oss mot dem» .....	16
Behandling av kristne under kalifatet .....	19
Drøfting.....	21
Konklusjon .....	24
Litteratur liste: .....	26

## Introduksjon

Gjennom historiens lange løp er det ofte de mest hektiske og begivenhetsrike periodene som får mest oppmerksomhet. Men tar man seg tid til å undersøke de rolige periodene, ser man at de kanskje er mindre begivenhetsrike, men samtidig langt fra uinteressant. Dette var en del av min motivasjon for å undersøke hvordan livet var i grenseområdet mellom Bysants og de Arabiske kalifatene, i perioden fra slutten av 600 til slutten av 800 tallet. Fordi det er lenge nok etter Vestromerrikets fall til at en form for ro har lagt seg over middelhavsområdet. Men lenge nok før korstogene slik at vi enda ikke ser mye av hendelsene som relaterer til dem. Dette grenselandet mellom Bysants og kalifatene var dermed, sammenlignet med det samme området tidligere og senere, i en relativt stabil og rolig periode. Men denne oppgaven skal vise at der fremdeles er mye som kan bli sagt.

## Metodikk

Som et litteraturstudie baseres denne teksten på ulike primærkilder for å forsøke å vise et bildet av dette grenseområdet i en gitt fokusperiode. Fokus perioden er definert som fra slutten av 600 tallet og ut 800 tallet. I denne perioden kan det se ut som om grenseområdet mellom Bysants og kalifatene hadde oppnådd en relativ stabilitet vi ikke ser mye av før eller siden. Fokusområdet defineres som grensen mellom Bysants og de arabiske kalifatene, langs

Tarsus fjellene. Mer spesifikt markerer de Kilikiske slettene og seksjonen av Tarsus fjellene nord for dem den vestlige kanten på grensen, hvor byen Tarsus befinner seg. Grensen fortsetter østover forbi Nur fjellene og byen Marash og østover til elven Eufkrat. Deretter defineres fjellene videre nordøst forbi Eufkrat elven og bort til Tigris elven hvor byen Melitene ligger, som den østlige kanten på grensen. Sist, som en del av å se på grenseområdet, og ikke bare selve grensen, havner også byen Kaisarya nord for de Kilikiske slettene innenfor fokusområdet. Kaisarya blir involvert i fokuset for å inkludere en større Bysantinsk by til sammenligning innenfor fokusområdet.

Jeg har valgt kilder som beskriver historien fra Bysants sitt perspektiv, fra kalifatene sitt perspektiv, og en kilde så nært fokusområdet som mulig. Med gjennomgang av disse kildene er målet med oppgaven å svare på et spørsmål som kildene ikke direkte selv svarer på; nemlig hvordan grenseområdet var bygget opp, og hvordan det var å leve i dette grenseområdet. Dette er til tider vrient, ettersom de primærkildene vi har tilgang til sjeldent i tekstene beskriver direkte befolkningen og deres tilværelse. Disse kildene fokuserer i stedet på større karakterer og hendelser som konger og kriger, mens beskrivelser av deres påvirkning på befolkningen oftest ikke omtales i klartekst. Men med å se på detaljene, og lese «mellom linjene» for så å trekke slutninger basert på det vi da klarer å se, kan man skape et bilde som begynner å nærme seg noe mer komplett.

### Kilder og begrensninger

I denne teksten bruker jeg *“The Chronicle of Theophanes Confessor”* oversatt av Cyril Mango og Roger Scott, *“The Chronicle of Zuqnīn”* oversatt av Amir Harrak, og Baladhuri sin bok *“The Origins of the Islamic States”* som mine primærkilder. Av sekundærkildene brukt er de viktigste A. Asa Egers bok *“The Islamic-Byzantine Frontier: Interactions and Exchange among Muslims and Christian Communities”*, *“The Arab-Byzantine Frontier in the Eighth and Ninth Centuries: Military Organization and Society in the Borderlands”* skrevet av John F. Haldon & Hugh Kennedy, og Robert G. Hoyland sin bok *«In God's Path : The Arab Conquests and the Creation of an Islamic Empire»*.

Theophanes bekjenneren tjenestegjorde i Bysants under keiser Leo IV, før han ble munk. Han skrev denne krøniken et sted imellom 810 og 815 fra Sigiane nært byen Cyzicus i nordvestlige Anatolia. Han var derfor ikke bosatt nært grenseområdet, men var nær Konstantinopel, som betyr at han hadde tilgang på troverdige kilder. Theophanes sin avstand



fra grensen er så klart en begrensning, men viktige hendelser i grenseområdet er godt dekket, som tyder på at han hadde tilgang på gode kilder fra lengre øst. Teksten ser ut til å for det meste være uten åpenbare unøyaktigheter, og er generelt akseptert som troverdig. Som en borger av Bysants er en ytterlig begrensning så klart at han ikke hadde samme tilgang til informasjon på tvers av grensen.

Dette motvirkes noe av å inkludere al-Balatduri. Han var en historiker som levde mesteparten av livet sitt i Bagdad. Dette plasserer han mer eller mindre like langt unna grensen som Theophanes, men med hans base i kalifatets hovedstad har han på samme vis tilgang på gode kilder fra hans side av grensen. På samme vis er der lite tegn til store unøyaktigheter og han er generelt akseptert som troverdig.

Sist av primærkildene er Zuqñn krønikene, som har en noe mer vag opprinnelse enn de to andre kildene. Zuqñn krønikene var mest sannsynlig skrevet av en munk fra Zuqñn klosteret som befant seg nær den moderne byen Diyarbakır, tidligere kjent som Amida. Dette medfører at denne kilden er den eneste som er skrevet av noen som mest sannsynlig var bosatt permanent innenfor grenseområdet jeg fokuserer på, mer spesifikt den østlige kanten av grenseområdet. På grunn av mangel på sikker informasjon om krøniken sin forfatter og deres situasjon er det noe vanskeligere å bekrefte at denne kilden er troverdig. Men med å sammenligne hendelser beskrevet av den, med tilsvarende beskrivelser fra «*The Chronicle of Theophanes Confessor*» og «*The Origins of the Islamic States*» så kan vi i hvert fall bekrefte at den mer eller mindre er troverdig.

Av sekundærlitteratur har jeg fokusert mest på «*The Islamic-Byzantine Frontier: Interaction and Exchange among Muslim and Christian Communities*». Eger har erfaring som arkeolog blant annet fra fokusområdet, og fra områder rundt dette området. Denne erfaringen bruker han for å bygge opp en solid base for teksten sin, basert på både arkeologi og annet historie i kombinasjon. Med denne bakgrunnen beskriver Eger i detalj hvordan grenseområdet var bygget opp, noe som har vært veldig nyttig for å skape et historisk godt bilde.

Kapittelet “*The Arab-Byzantine Frontier in the Eighth and Ninth Centuries: Military Organization and Society in the Borderlands.*” av Haldon J. F. og Kennedy H fra boken “*Arab-Byzantine Relations in Early Islamic Times*”, beskriver på samme vis grensens oppbygging og har vært nyttig for å skape et oversiktlig og tydelig bilde. Sammen har Haldon og Kennedy mange års erfaring som historikere, og de klarer effektivt å beskrive flere kompliserte tema på en oversiktlig måte.

Til slutt beskriver Hoylands bok «In God's Path : The Arab Conquests and the Creation of an Islamic Empire» veksten av Islam og det arabiske rikets vekst. Den gav derfor veldig mye nyttig informasjon for å etablere en forståelse av tiden før min fokusperiode, og gav mye kontekst for det som skulle skje i fokusperioden.

Kombinert utgjør disse kildene en tilnærmet hel beskrivelse av den historiske forståelsen av mitt fokusområde. Som relativt nyere kilder kan det kritiseres at de mangler forankring i eldre kilder, men ettersom Eger trekker opp mange gamle historiske perspektiv anses det ikke som et problem

### Problemstilling

Oppsummert er da problemstillingen to delt:

- hvordan var grenseområdet bygget opp og hvordan var denne oppbyggingen unik fra andre steder?
- Og hvem var befolkningen som bodde i grenseområdet, og hvordan var deres liv påvirket av grenseområdets oppbygging?

Målet er å skape en forståelse av hvordan grensen mellom Byzants og de arabiske kalifatene i perioden mellom 700 og 800 tallet kan ha vært, i en relativt rolig periode. Men hvordan sett i lys av grensens unike situasjon, ledet det til et samfunn som levde under konstant trussel for angrep, men også oppnådde en relativ stabilitet.



## Historien så langt

Grensen vi ser utover 700 og 800 tallet, begynte først å bli etablert under Perserriket på starten av 600 tallet. Men det var Rāshidun kalifatet som ordentlig satte og holdte grensen i deres erobring av Levanten og majoriteten av Bysants sine områder i Afrika på midten av 600 tallet.<sup>1</sup> Den siste og viktige biten kom etter overgangen til Umayyad kalifatet, i form av de Kilikiske slettene. Blant de største og viktigste byene i området er byen Tarsus, som var lokalisert nært fjellovergangen som i sin tid var kjent som de Kilikiske Portene, som gav byen en viktig strategisk verdi. Teophanes bekjenneren beskriver hvordan keiser Herakleios «... abandoned Syria in despair ...»<sup>2</sup>, og ifølge Baladhuri skal han fra de kilikiske portene idet han forlot ha sagt: «Peace unto thee, O Syria, and what an excellent country this is for the enemy !»<sup>3</sup>. Tarsus og slettene omkring byen var bare en del av grensen mellom Bysants og kalifatene, men som et meget fruktbart område omringet av fjell var det en viktig del. Med dette området nå under kalifatet sin kontroll var grensen nå mer eller mindre satt.

Det faktumet at dette var det siste store bytte av landområder, viser også til hvordan Umayyad kalifatet innen dette tidspunktet for det meste hadde gått bort ifra sine ambisjoner om å invadere og overta Konstantinopel, slik både de og Rāshidun kalifatet hadde forsøkt utover 600 tallet. Umayyad kalifatet gjorde et siste forsøk i 717, men etter det slo de til ro med den grensen de hadde i vest og ekspanderte heller mot nord og øst.<sup>4</sup> Deres fokus ble deretter trukket innover i år 750, når Abbasid kalifatet tok over makten. Etter de tok over, hadde de mer nytte av å konsolidere den nylig oppnådde makten sin, fremfor å ekspandere via en konflikt de ikke visste med sikkerhet om de kunne vinne.<sup>5</sup> Men det betydde ikke at de ikke kunne utnytte grensen sine mangfoldige ressurser, både det de fikk av sin egen befolkning, og det de kunne ta fra den bysantinske befolkningen.

Gjennom alt dette hadde Bysants befunnet seg i en svekket posisjon, og det så generelt ikke spesielt bra ut for Bysants sin fremtidige stabilitet. Ved begynnelsen av 600 tallet var Bysants på sitt største siden Vest Romerriket falt. Men etter tapet av Levanten, Afrika, store deler av den Italienske halvøya og Balkan, gikk Bysants inn i 700 tallet i stor grad svekket. Rundt dem vokste Romerrikets etterfølger stater fort, og de hadde nå flere fiender som ikke bare var interessert, men også i stand til å ta til seg enda mer av Bysants sine landområder om de ville,

---

<sup>1</sup> Hoyland, 2015, 47

<sup>2</sup> Mango & Scott, 1997, 468

<sup>3</sup> Baladhuri, 1916-1924, 210

<sup>4</sup> Hoyland, 2015, 170

<sup>5</sup> Hoyland, 2015, 209

og dette kom i tillegg til kalifatet i øst. Bysants hadde derfor få andre valg enn å konsolidere og forsterke sine grenser så godt de kunne. Dette var en utfordring, men Bysants holdt fremdeles på mange fruktbare, verdifulle og vel etablerte landområder de kunne utnytte.

Dette gjorde de blant annet via utviklingen av Theme systemet, hvor de gikk bort i fra den tidligere måten å organisere militæret hvor legioner ble opprettholdt og sendt rundt for å reagere til konflikt etter hvert som problemer kom opp. Dette hadde fungert når Romerriket var det desidert største militæret i Europa og kunne risikere å midlertidig miste land til invaderende styrker for så å ta dem tilbake. Men ved starten av 700 tallet er Bysants mer eller mindre begrenset til Anatolia, og som invasjonene utover 600 tallet hadde vist, hadde nå Bysants sine naboer definitivt kapasiteten til å organisere invasjon som kunne nå hovedstaden. Med andre ord, militæret måtte omorganiseres slik at det var i stand til å reagere på angrep fra fiender fort, effektivt og mer direkte enn det var å sende en hær på tvers av landet.

Theme systemet ble dermed bygget opp ved å først dele Bysants inn i forskjellige områder basert på forskjellige variabler som populasjon og lokasjon. Disse områdene hadde deretter som oppgave å verve og opprettholde lokale styrker som relativt raskt kunne samles og sendes ut for å møte en fiendtlig styrke. Dette gav mange fordeler, som den åpenbare raskere reaksjonstiden, men ettersom soldater ble rekruttert lokalt hadde de også en mer personlig tilknytning til områdene de ble sendt for å beskytte.<sup>6</sup> Theme systemet ble i senere tid bli latt forfalle, men i denne oppgavens fokusperiode var det et viktig element i Bysants sin evne til å motstå ytre angrep.

## Hvordan levde folk

En annen måte de beskyttet seg på, spesielt i øst, var ved å etablere en hensiktsmessig destabilisert buffersone i det østlige grenseområdet. Som en del av dette begynte Bysants rundt starten av 700 tallet også å gå bort ifra angrep med ekspansjon som målet, og fokuserte heller på angrep som ødela infrastruktur og byer for å underbygge kalifatets strategiske posisjon så mye som mulig.<sup>7</sup> Dette ser vi mange eksempler på, men ett godt eksempel er i byen Marash. Etter Marash (med forskjellige alternative skrivemåter som Mar'ash, eller Maraş, og kjent av Bysants som Germanikeia) kom under kalifatets kontroll, ble byen et viktig militært knutepunkt for kalifatene sine raid inn i Bysants. På grunn av dette var Marash

---

<sup>6</sup> Haldon & Kennedy, 1980, 100-106

<sup>7</sup> Haldon & Kennedy, 1980, 83

akkurat den type by som ble siktet ut for Bysantinske angrep. Dette ser vi beskrevet når Baladhuri kommer inn på byens tema, hvor han beskriver flere angrep av Bysants. Mange av angrepene blir beskrevet som mislykket, men samtidig blir det ofte beskrevet hvordan byen bli gjenoppbygget og bemannet. Og selv om det ikke alltid blir beskrevet at det var angrep fra Bysants som til ødela byen, vet vi at det skjedde basert på sitat slik som, igjen fra Baladhuri fra omkring år 745 til år 750:

«When Marwân ibn-Muhammad during his caliphate was busy fighting against Hims, the Greeks came against Mar'ash and invested it until its inhabitants made terms to evacuate it. Accordingly, they together with their families left for Mesopotamia and the district of Kinnasrin, upon which he Greeks destroyed the city.»<sup>8</sup>

Vi ser også mange detaljerte beskrivelser av slike gjenoppbygginger, som for eksempel når Baladhuri beskriver hvordan al-Hasan, som en del av en planlagt plyndringstokt i Bysants, dro til Tarsus «... which was then in ruins. After examining it, he went around it in all directions and estimated that it could be inhabited by one hundred thousand»<sup>9</sup>. Han bygget opp Tarsus og bemannet byens forsvar med soldater. Noen år senere, når det ble kjent at Bysants planla et angrep mot Tarsus, ble byens forsvar utvidet. Først med 3000 soldater, deretter etterfulgt av 2000 til som ble sendt dit for å forsvare byen. Baladhuri beskriver også hvordan landområdet rundt byen ble kartlagt for så å bli utdelt til soldatene når han skriver «These lots he gave as fiefs to the inhabitants of Tarsus»<sup>10</sup>. Dette viser til hvordan byene i grenseområde oftere ble utsatt for angrep som etterlot dem i ruiner, men hvordan ruinerte byer gjentatte ganger ble bygget opp igjen. Noe som ikke nødvendigvis skjedde med andre byer som ikke hadde den militære nytten byer i grenseområdet hadde.

Mens Bysants angrep fokuserte på strategisk destabilisering, hadde Kalifatet sine angrep en annen veldig hensikt, men med et overraskende likt resultat. Etter kalifatet gikk bort fra sine ambisjoner om erobring, ble det mer fokus på plyndring. Dette utviklet seg fort til en årlig syklus hvor soldater samlet seg nært grenselandet, inntok Bysants sine landområder, plyndret og herjet mens de oftest forsøkte å unngå direkte konflikt med Bysantinske styrker, og deretter forlot med så mye tyvegods de kunne.<sup>11</sup> Det skjedde at det ble organisert vinter raid

---

<sup>8</sup> Baladhuri, 1916-1924, 294-295

<sup>9</sup> Baladhuri, 1916-1924, 261

<sup>10</sup> Baladhuri, 1916-1924, 262

<sup>11</sup> Haldon & Kennedy, 1980, 113-116

eller flere raid i løpet av en sommer, men det vanligste var et angrep per sesong. Disse angrepene varierte i størrelse, men var oftest ikke alt for store ettersom større styrker ville måtte samle mye mer plyndringsgods for å rettfærdiggjøre den større skalaen. Men det ble en gang i blant organisert større raid, oftest da organisert enten av kalifen selv eller av andre viktige personer, med mål om å enten plyndre større områder eller større mål.

Som et resultat av dette ser vi i hvordan byene i østlige Anatolia utviklet seg til å bli mindre og mer selvstendige. Den generelle nedgangen vi ser i Bysants før 600 tallet hadde til en viss grad allerede ført til en reduksjon av de klassiske polis, men etter 600 tallet ser vi en klar endring. De gikk bort fra å være innflytelsesrike enheter med fremdragende akropoliser, blomstrende markeder, og vide jordbruksland omkring seg, som alle samlet verdier i overskudd for å bli sendt til hovedstaden for å tjene imperiet. Og gikk i stor grad i stedet over til å bli relativt små, fysisk og politisk isolerte, økonomisk uviktige, og militært fokuserte befestninger, som mer enn noe annet eksisterte for å ta støyten for de mer fruktbare områdene lengre vest.<sup>12</sup> I nøyaktig hvor stor grad dette var en universell endring kontra noe spesifikke befestninger gikk gjennom, er vanskelig å vite sikkert. Men basert på både arkeologiske funn og beskrivelser i krøniker, tyder det på at det i det minste var relativt vanlig. Der var nok noen byer som holdt mer på de klassiske tradisjonene enn andre, men generelt gikk trenden mot mindre, mer militære, og mer selvstendige festninger.

Et innblikk i hvordan de militært viktige byene ble mer viktig, ser vi i beskrivelsen Baladhuri gir oss av et angrep av Mu'awiyah av byen Kaisariya, også omtalt som Caesarea og Mazaca. Byen ble tatt av Rashidun kalifatet rundt år 650, men i motsetning til Melitene og Marash forble ikke byen i kalifatet sin kontroll. Utover 700 og 800 tallet var byen et strategisk knutepunkt for grenseområdet.<sup>13</sup> Noe vi ser grunnlaget til når Mu'awiyah, etter å ha beleiret byen lenge, tok byen med makt, hvor byen blir beskrevet i detalj.

«When Mu'awiyah at last took it by storm, he found in it 700,000 soldiers with fixed stipends, 30,000 Samaritans and 20,000 Jews. He found in the city 300 markets, all in good shape. It was guarded every night by 100,000 men stationed on its wall.»<sup>14</sup>

Slike beskrivelser burde oftest bli tatt med en klype salt ettersom slike tall ofte blir overdrevet. Men ettersom dette er en beskrivelse av en «fiendtlig» by kan det tenkes at der

---

<sup>12</sup> Eger, 2014, 248-250

<sup>13</sup> Haldon & Kennedy, 1980, 84

<sup>14</sup> Baladhuri, 1916-1924, 217

var mindre grunn til å overdrive. Uansett viser dette til at Kaisariya, til tross for å være lokalisert lang øst i Anatolia, var en godt befolket by med en fungerende økonomi. Kaisariya ble nok påvirket av Bysants generelle nedgang på samme vis som resten av østlige Anatolia. Men denne beskrivelsen sammen med hvordan Kaisariya i denne samme perioden ofte bli referert til som et mål for raid, kan tyde på at byen, om ingenting annet, klarte seg bedre enn mange andre byer. Som et knutepunkt mellom vesten og grenseområdet gir dette en mening, ettersom denne trafikken nok hjalp med å gjøre opp for handel tapt ellers, og generelt var det nok slik for de fleste Bysantinske byene langs grensen. De som var militært nyttig gjorde det bedre, mens resten måtte gjøre sitt beste for å overleve så nær den konstante trusselen som kalifatet sine raid utgjorde.

Denne tenkemåten ser vi også i hvordan Bysants gav fra seg slettene og heller bosatte seg oppe i høydene og fjellområdene langs grensen.<sup>15</sup> Disse områdene hadde mindre kapasitet til å dyrke mat, men tillot Bysants en mer forsvarlig posisjon. Både i form av de naturlige fordelene høyden tilga, men også via deres mulighet til å befestet fjellovergangene. Disse festningene spredte seg utover hele grensen, men det er viktig å huske at det ikke var et tilfelle av en «vegg med fort». Målet var ikke å fullstendig hindre fienden muligheten til å passere, men ved å okkupere de større fjellovergangene kunne de begrense fiendens evne til å raskt innta Bysantinske områder.<sup>16</sup> Disse fortene kunne sjeldent holde lenge mot en reell invaderende styrke, men ettersom fienden enten måtte dedikere tid til å håndtere dem, eller risikere at forsyningslinjen deres ble plaget, var de fremdeles nyttige. Dette ville da gi Theme troppene tid til å samles og sendes ut, og gav også den Bysantinske befolkningen tid til å søke ly.

Dette kunne befolkningen gjøre fordi sammen med defensive fort var mange festninger bygget slik at de hadde rom med kapasitet til å midlertidig huse og dermed beskytte store deler av, om ikke hele den lokale befolkningen, i tillegg til dyrene deres.<sup>17</sup> Dette viser til en viktig del av Bysantinske innbyggere sin taktikk for å overleve i grenselandet. Fordi som sagt var høyden dårlig egnet til å dyrke jorden, men befolkningen tok denne begrensningen og gjorde det til en fordel. For mens korn og annet dyrkede varer er vanskelig å transportere i en nødsituasjon, så kan en flokk med sau eller andre beitedyr flyttes fort uten for mye innsats. Dette betydde at når soldater kom østfra for å plyndre tok Bysantinske innbyggere med seg

---

<sup>15</sup> Haldon & Kennedy, 1980, 115

<sup>16</sup> Haldon & Kennedy, 1980, 106

<sup>17</sup> Eger, 2014, 252-253

levebrødet sitt og søkte ly i festninger spredt utover grensen.<sup>18</sup> Det var ikke nødvendigvis en komfortabel tilværelse, men det betydde at de nært årlige raidene ikke nødvendigvis var livstruende. En beskrivelse gitt av astronomen Muhammad b. Mūsā gir et detaljert innblikk i et slikt tilfluktsrom, hvor han beskriver:

«An underground tunnel, whose entrance opened at the entrance to ground level, gives access to the site of the people of the cave. We began by climbing on top of the mountain, where we saw a well of large size, cut in stone, at the bottom of which we could discern the water. We went down then up to the door of the underground tunnel, and, after having not even walked three hundred steps, we arrived at the same spot that we had looked down on before. One finds a portal whose ceiling is supported by columns carved in the rock, and from which are some of rooms. One of them, where the threshold rises to above ground to the height of [a] man, is closed by a door of stone cut by a pickaxe and it is there that the bodies are preserved. The gatekeeper, who is attending eunuchs of remarkable beauty, wanted to prevent us from seeing and touching them. To intimidate us, he said that anyone who would try to do so would bring about a terrible misfortune.»<sup>19</sup>

Størrelsen og kvaliteten på slike tilfluktsrom ville så klart variere mye. Rikere landeiere med mye gods å beskytte kunne investerte i større og mer vel beskyttende rom. Mens fattigere områder nok bare søkte ly i nærmeste befestning hvor enn de fikk plass. Samtidig kan det lett tenkes at områder med tilgang på bedre tilflukt hadde lettere for å komme seg gjennom raid uten å miste for mye av verdi, som ville la samfunnet rundt tilfluktsrommet vokse lettere. Samtidig ville så klart ikke disse tilfluktsrommene alltid forbli hemmelige eller godt nok beskyttet, og om plyndrende soldater klarte å innta disse stedene ville det så klart lede til at alt av rikdom befolkningen hadde samlet i et enkelt angrep ble tatt. Men i de aller fleste tilfellene var det nok bedre å søke ly enn å ta sjansen på at de plyndrende soldatene lot deg være.

## Grenseområdet som en ressurs

Selv om Bysants ikke kunne utnytte område for jordbruk, hadde fjellene fremdeles mye verdi å by på. Ifølge arkeologiske funn vet vi blant annet at der langs grensen fantes flere gruver,

---

<sup>18</sup> Eger, 2014, 253

<sup>19</sup> Eger, 2014, 254



hvor det ble gravd ut store mengder sølv, men også jern, kobber, bly, tinn, og gull.<sup>20</sup> Gruver fungerte også som ytterlige tilfluktsrom hvor befolkningen kunne søke ly. Der var også krydder som safran som i denne perioden hadde en stor verdi. Sist men ikke minst av slike verdier var fjellssidene fulle av god skog. Godt og høyt tømmer av furu, sedertre og eik var spesielt verdifullt for bruk i bygging av skip.<sup>21</sup> Større skip, både militære og sivile, trengte spesielt god tømmer for å bygges, og slikt tømmer var relativt vanskelig å få tak i. Dog det er viktig å huske at selv om Bysants hadde et sterkt grep om fjellene, var det nettopp slike ressurser som gjorde grenseområdet så lukrativt for begge sidene, og

Men en viktig ressurs kalifatet hadde kontroll over var jordbruksområdene nede på slettene blant fjellene. Og ettersom de hadde nok land til å kunne være mindre forsiktig enn Bysants, og siden der var lite risiko for at Bysants plutselig skulle dedikere mye ressurser til en stor invasjon, kunne kalifatet ta det relativt med ro og heller fokusere på å utnytte området. Ettersom flere deler av kalifatet sine områder var ugunstig for utstrakt jordbruk, var grenseområdet meget verdifulle og der ble gjort steg for å gjøre det enda mer fruktbart i form av kanal utbygging.<sup>22</sup>

Basert på arkeologiske utgravinger ser vi at i slettene var de aller fleste bosetningene lokalisert enten ved naturlige elver eller ved bygde kanaler.<sup>23</sup> Disse bosetningene dyrket både hvete, vindruer og oliven, og var relativt lite militært fokusert sammenlignet med selv de minste Bysantinske bosetningene i området.<sup>24</sup> Med det sagt var noen av kalifatet sine bosetninger mer dedikert til militær infrastruktur. Mange av de større byene langs grensen ble brukt av kalifatet som viktig militær samlingsplass, noe som viser til forskjellen mellom Bysants og kalifatet sine taktikker. Bysants var på defensiven og bosetningene deres reflekterer det. Kalifatet derimot hadde kanskje ikke store mål om erobring, men de organiserte ofte raid inn i Bysants sine land, som er reflektert i deres bosetninger. Dette ser vi veldig klart om man følger med på i hvilken kontekst de større bosetningene langs grensen oftest blir nevnt, nemlig som samlingspunkter før et raid, stopp punkt på tur til et raid, eller et sted hvor soldater flyktet etter mislykkede raid.

---

<sup>20</sup> Eger, 2014, 258

<sup>21</sup> Eger, 2014, 257

<sup>22</sup> Eger, 2014, 206-209

<sup>23</sup> Eger, 2014, 208

<sup>24</sup> Eger, 2014, 189, 192

Med det sagt er det viktig å huske at dette ikke var en spesielt veldefinert grense slik man ser i dagens samfunn. Grenser generelt i denne perioden var mer vag, og mens større byer så klart var under kontroll av en side eller den andre, så var det mindre definitivt om hvorvidt en landsby mellom større bosetninger kom under kontroll av Bysants eller kalifatet. I utkanten av større bosetninger sin innflytelse ville ofte kontrollen vises gjennom hvem som krevde inn skatt, men samtidig var det nok ikke uvanlig at i enkelte landsbyer kunne begge sidene komme med krav om skatt.<sup>25</sup> Om det var på grunn av at en side med vilje presset sin innflytelse, eller bare at mangel på kontroll førte til forvirring, så var grenser generelt noe usikker. Slik var det ved grenser generelt, som betyr at grensen mellom Bysants og kalifatet, som var en bevisst destabilisert sone, nok hadde enda flere slike problemer.

Men om sidene var skilt av fjellene og slettene, hvordan var det da forvirring? Til tross for at det generelle bildet at Bysants i høyden og kalifatet i slettene tyder på å være korrekt, så er det akkurat det, et generelt bilde. Langs hele grensen var der uten tvil lavland hvor Bysantinske borgere bosatte seg, på samme vis som borgere av kalifatet bosatte seg i høyder. Ikke bare på grunn av den forhånds nevnte mangelen på kontroll, men også fordi tanken om at der alltid var et klart skille mellom en borger fra Bysants og en fra kalifatet er usann. Utover fokusperioden var der flere skifter av byer fra en side til den andre, og i slike tilfeller, dog det er eksempler av det motsatte, så var der mange ganger hvor befolkningen ikke ble jaget bort.

Som når Baladhuri beskriver hvordan «Those of its old inhabitats who survived returned to it» etter Malatya ble erobret av Muhammad ibn-Ibrâhîm.<sup>26</sup> Samtidig kan det nok tenkes at det oftere enten før, under eller etter en by ble erobret, at deler av den originale befolkningen flyttet uavhengig om de ble tvunget eller ikke. Men etter en slik miksing av befolkninger fra begge sidene av grensen hadde pågått over flere år, ledet dette nesten av nødvendighet til en generelt mangfoldig befolkning satt sammen av de fra Bysants, fra kalifatet, og de som enten av valg eller fra fødsel av ikke egentlig kunne assosieres med noen av sidene. Slik ville det nok være i alle grenseområder, men i den destabiliserte grensen mellom Bysants og kalifatet vil denne effekten lett kunne bli enda mer merkbar.

Et annet eksempel på hvordan denne grensen forsterker trekk vi ser ellers, er hvordan områder lengre unna hovedstaden naturligvis vil ha mindre påvirkning av hovedstadens

---

<sup>25</sup> Eger, 2014, 209

<sup>26</sup> Baladhuri, 1916-1924, 292

innflytelse. Dette var enda mer tydelig tidligere når Romerriket var på sitt største, men selv med sitt relativt mindre landområde, førte distanse til at lokale ledere av nødvendighet hadde mer makt i grenseområdet enn ellers. Makten kom fremdeles til syvende og sist fra hovedstaden, men i grenselandet hadde generaler og andre fra adelen flere muligheter til å utnytte kaoset til sin egen vinning. Dette ser vi for eksempel med keiser Artabados, som før han ble keiser var strategos av Armeniakon-thema i nordøstlige Bysants. Om vi ser til keiser Leo III ser vi også hvordan grenselandets kaos tillot sosial mobilitet. Ettersom Leo III mest sannsynlig var født i Marash, hvor han vokste opp som en bonde, før han via sin rolle i militæret gikk opp den sosiale rangstigen for senere å bli gitt kommando over Bysants østlige hær. Noe som lot han gjøre opprør mot Theodosius III for så å overta tronen.<sup>27</sup>

Men for mange var det ikke de som utnyttet kaoset, men heller de som ble utnyttet av det. En hendelse som nok ikke skjedde ofte, men som definitivt ble gjort flere ganger, var nemlig at staten direkte omplasserer deler av befolkningen. Vi ser dette både når Bysants tok krigsfanger/flyktninger fra Balkan området ble flyttet til grensen i øst for å få dem ut av veien. Som da viser til hvordan grensen var et sted man kunne kvitte seg med uønskede grupper og individer. Det ser vi også i kalifatet sin behandling av Zutt folket, som på samme vis ble flyttet vestover for å ikke være til bry for kalifatet etter de forsøkte å gjøre opprør. Mesteparten av dem enten spredte seg utover landet, eller døde den første vinteren ettersom de ikke var vant til slik kulde.<sup>28</sup> Uansett viser dette til hvordan uønskede folkegrupper til tider ble sendt bort spesifikt med hensikten av å være en byrde for «fienden».

Det kan det virke som slike omplasseringer sjeldent hadde særlig mye omtanke for folket som ble flyttet, men var der tilfeller hvor det ikke var slik? Det finnes blant annet eksempler på hvordan befolkninger til tider ble flyttet fordi der var en frykt for at bostedet deres skulle bli angrepet. Slik som når Umar II evakuerte befolkningen av Turandah mot deres vilje fordi han fryktet Turandah kom til å bli angrepet.<sup>29</sup> Men samtidig blir det beskrevet hvordan «As they left, they carried away everything on their backs, leaving nothing behind and breaking even the jars of oil and vinegar.»<sup>30</sup>, som trekker opp spørsmålet av hvorvidt målet var å redde befolkningen, eller om målet heller var å hindre fienden de ressursene de ville fått ved å

---

<sup>27</sup> Baladhuri, 1916-1924, 542-546

<sup>28</sup> Haldon & Kennedy, 1980, 110

<sup>29</sup> Baladhuri, 1916-1924, 290

<sup>30</sup> Baladhuri, 1916-1924, 290

angripe byen. Med å flytte befolkningen til en trygget by, i dette tilfelle til Malatya, sikret Umar II at befolkningen og majoriteten av deres ressurser forble under hans kontroll.

Men vi ser også hvordan keiser Konstantin V ifølge Theophanes bekjenneren, i år 754/5 hentet både armenere og syrere fra grenselandet vestover for å øke befolkningen der etter en pest.<sup>31</sup> Slik omflytting i perioder etter pest skjedde nok vanligvis fra områder under Bysants sin kontroll, men i dette tilfelle virker det som området nevnt var under kontroll av Abbasid kalifatet. Noe som ikke bare viser til hvordan grenseområdet var et sted hvor man kunne plukke ut befolkning når det var en mangel ellers, men også hvordan man ikke nødvendigvis engang trengte å skade sin egen befolkning. Ser man dette i sammenheng med det tidligere eksemplet hvor kalifatet omplasserte folk fra øst til grenseområdet, så åpner det en interessant mulighet. Nemlig at individer, om ikke hele grupper av Zuṭṭ folket, først ble omplassert av Umayyad eller Abbasid kalifatet, ble tatt til fange av Bysants for så å bli brakt lengre vest ut av grenselandet.

Zuqnān forteller også om en hendelse i år 766-767 når et persisk folk skapte problemer for kalifatet. De blir ikke gitt et spesifikt navn annet enn å bli kalt «... «Giants» in the protean language»,<sup>32</sup> og blir beskrevet som nakne, ulærde og voldelige. De angrep folk langs veiene før de trakk seg tilbake til fjellene hvor kalifatet ikke lett kunne nå dem. På grunn av dette, når de til slutt ble beseiret og tatt til fange, ble kalifen overtalt til å slippe dem løs i grenselandets fjellområder. Her var tanken at de enten ble å herje like mye med Bysantinerne, eller i hvert fall at Bysantinerne ble å måtte bruke energi på å håndtere dem. Selv om Zuqnān påstår at enkelte av dem fortsatte sine tidligere oppførsel blir det også beskrevet at majoriteten av dem frøs hjel den første vinteren etter de kom til grenseområdet.<sup>33</sup>

Alle disse eksemplene, som ikke beskriver alle tilfellene, viser at omplassering av befolkningen i grenseområdet skjedde relativt ofte. Men til tross for dette kan det tenkes at en mer vanlig form for omplassering av folk skjedde via militæret. Dette ser vi for eksempel når Melitene, også kalt Malatyah, ble gjenbygget av al-Mansur, hvor det blir beskrevet hvordan «Al-Mansur settled in Malatyah 4,000 fighters from Mesopotamia».<sup>34</sup> Eller når ar-Rashīd beordret gjenoppbyggingen av al Hadat, og «station a garrison in it and assign to its fighters

---

<sup>31</sup> Mango & Scott, 1997, 593

<sup>32</sup> Harrak, 1999, 227

<sup>33</sup> Harrak, 1999, 227-228

<sup>34</sup> Baladhuri, 1916-1924, 292

dwellings and lands as fiefs»<sup>35</sup>, som klart viser at soldatene ikke bare var der for å beskytte byen, men var ment å bosette seg som borgere. Dette ser vi også i krøniker sine andre beskrivelser av byen Melitene.

Melitene, lokalisert ved dagens Malatya, var på samme vis som Marash en viktig strategisk posisjon med sin lokasjon langs den østlige grensen. Byen ble erobret av Rashidun kalifatet i 638, og forble, på samme vis som Marash og Tarsus, under deres kontroll frem til etter 800 tallet. Bysants gjorde mange forsøk på å erobre Melitene og det er flere tilfeller hvor de angrep og etterlot byen i ruiner. Men de klarte ikke overta kontroll, og kalifatet bygde byen opp igjen hver gang. Via Baladhuri får vi et innblikk i denne gjenoppbyggingsprosessen. Hvor det, i hvert fall i dette tilfellet beskrevet, var et klart fokus på å bygge byen med det i tankene at bosetterne var soldater.

«For every group of ten to fifteen troops in the army, he built a house of two rooms below and two rooms above and a stable. At a distance of thirty miles from the city, he built a frontier castle and another on a rivulet called Kubakib that empties its water into the Euphrates»<sup>36</sup>

Men hvordan var det for befolkningen å leve så tett på en fiende som når som helst kunne angripe? Hvordan var forholdet mellom innbyggere av Kalifatet og Bysantinske innbyggere? Det er dessverre vanskelig å vite i detaljer, ettersom krøniker sjeldent fokuserer mye på befolkningens perspektiv, og arkeologi på det meste kan gi oss hint. Til tross for dette, er der nok til at vi med viss sikkerhet kan si at der skjedde handel mellom befolkningene. Begge sidene hadde tross alt mer eller mindre et lokalt monopol på en seksjon med varer, som begge sidene trengte. Bysantinerne hadde de beste beiteområdene, og araberne hadde de beste jordbruksområdene, og selv om mye av inntektene nok gikk til staten i form av skatt, ble noe brukt til lokal handel. For en bonde bosatt nede på slettene, var det nok enklere å kjøpe pels, tekstiler, tømmer, og andre slike produkter fra de en gjeter rett oppe i fjellsiden, enn å reise langt innlands for å kjøpe det samme der. På samme vis som gjeterne i fjellsiden hadde tilgang på det bøndene produserte i stedet for å måtte reise innlands over fjellene.

All denne handelen skjedde ikke nødvendigvis direkte mellom bønder fra forskjellige sider av grensen, men kan også ofte ha blitt gjort via nomadiske folkegrupper. Fordi på samme vis som hvordan det ikke er spesielt gode arkeologisk bevis generelt fra denne perioden og

---

<sup>35</sup> Baladhuri, 1916-1924, 297

<sup>36</sup> Baladhuri, 1916-1924, 292

område, så er det spesielt få konkrete spor etter nomadene som vi vet delte landområdet.<sup>37</sup> I hvilken grad disse folkegruppene så på seg selv som en del av Bysants eller kalifatene er vanskelig å si, og varierte nok fra sted til sted. Men basert på enkelte arkeologiske funn, og enkelte omtaler fra skriftlige kilder ser vi både at de var der, og at de handlet med begge sidene.<sup>38</sup> Slike folkegrupper er også viktige å huske i forhold til spørsmålet om hvorvidt grensen var et øde landskap slik noen gamle historiske tekster har presentert det. Ettersom de etterlater seg minimalt med arkeologisk bevis, og sjeldent blir nevnt i krøniker, vil en anta med stor sikkerhet at de flokket til slike «tomme» områder så lenge der var en mulighet til å livnære seg.

I tillegg til nomadene som ikke nødvendigvis hadde en sterk assosiasjon med en spesifikk stat, var der også ikke-nomadiske grupper som i forskjellig grad som så på seg selv som mer nøytral. Et eksempel på en slik gruppa er Mardaittene, som i sent 600, tidlig 700 tallet kontrollerte den Amanske porten og noe av fjellområdet rundt. Som da skilte de Kilikiske slettene fra slettene utenfor Marash og områdene videre inn i kalifatets kontroll. Her ser vi da en gruppe som til tider stilte seg på Bysants sin side, men som ofte også var en viktig aktør i plyndringstokter inn i Bysants sine områder organisert av kalifatet.<sup>39</sup> De relativt kaotiske tilstandene i grensen førte til at flere slike små samfunn etablerte seg, men som nevnt tidligere ville både Bysants og kalifatet sin innflytelse være begrenset på grunn av distanse. Noe som indikerer at disse mindre samfunnene godt mulig kunne vært like stabil, om ikke mer stabil enn områdene direkte under Bysants eller kalifatet.

## Religion, ideologi, og «oss mot dem»

Hva var egentlig motivasjonen bak plyndringstoktene som ledet til så mye av kaoset? Den åpenbare grunnen er så klart at man plyndret ressurser, rikdommer, og som nevnt tidligere, til tider folk. Men selv om dette var en del av det, så var det nok ikke så viktig som man kanskje skulle tro. Først og fremst var det ikke billig å organisere og utføre raid, og disse plyndringstoktene fikk nok ikke alltid samlet store nok mengder plyndringsgods til å rettferdiggjøre årlige raid.<sup>40</sup> Dette var ikke slik som vikingenes plyndringstokter, hvor de i hovedsak angrep kloster som hadde mye rikdom og lite forsvar, for så å kunne legge alt i skip og reise hjem. I stedet utførte kalifatet enten angrep på små landsbyer hvor folket ofte rømte

---

<sup>37</sup> Eger, 2014, 15

<sup>38</sup> Eger, 2014, 262

<sup>39</sup> Eger, 2014, 295

<sup>40</sup> Haldon & Kennedy, 1980, 114-115

med de mest verdifulle eiendelene sine før soldatene ankom for å plyndre. Eller angrep på militære befestninger som kanskje ikke var i stand til å jage angriperne bort, men ofte var i stand til å i det minste holde dem opptatt ved å kreve en lengre beleiring. Som betydde at kalifatet måtte velge mellom trygge raid mot landsbyer som risikerte å koste mer å utføre enn de ville tjene i plyndringsgods. Eller risikable angrep mot større byer hvor plyndringsgodset var mer verdifullt, men der var en større risiko for at Bysantinske forsvar fikk mobilisert et motangrep.

Med andre ord, selv om arabiske tropper utvilsomt hadde noe suksess, så er det tvilsomt at selve plyndringen var suksessfulle nok til å rettferdiggjøre årlige plyndringstokter. Bysants hadde etablert en relativt god taktikk for å, om ikke nødvendigvis stoppe plyndring, i hvert fall minimere den potensielle skaden. Så hvorfor fortsatte kalifatene å organisere og utføre til tider flere raid i året? Når det kommer til spørsmål om motivasjon er det viktig å huske at selv i dagens samfunn med den enorme mengden informasjon vi har tilgjengelig, kan det være vanskelig å forklare motivasjonen bak nasjoner sine handlinger. Men med det sagt vet vi om noen av deres motivasjoner, som kan vise til en tilnærming av deres større motivasjoner.

Det som nok var den største av disse motivasjonene, ser man når man innser at det ikke bare var materielle mål som drev kalifatene til å plyndre, det var også ideologiske og politiske årsaker. På tvers av de mange grensene det Islamske imperiet dekket, ser vi at grensen med Bysants var spesiell. Utover 700 og 800 tallet ser vi mange tilfeller av større raid organisert og ledet av kalifen selv, eller andre sentrale personer innenfor riket. Dette viser til en annen viktig ressurs tilgjengelig i grenselandet, prestisje. Bysants var ikke bare det eneste andre riket de delte grenser med som var stort nok til å konkurrere med det Islamske imperiet. Det var også et rike som hadde en historisk status som en rival.<sup>41</sup> Med andre ord, selv om disse angrepene ikke alltid var kostnadseffektive, så gav de prestisje til de som organiserte og ledet dem, noe som for middelalderens ledere var utrolig viktig for å opprettholde sin status.<sup>42</sup>

En annen ting som gjorde Kalifatet og Bysants til naturlige fiender og dermed motiverte for plyndring, var deres motstridende religioner. Dette var så klart en viktig del av den ideologiske motivasjonen, men fungerte også som sin egen passive motivasjon. En viktig detalj er at denne motivasjonen var veldig fleksibel, og var relevant i de fleste former for konflikt i mellom de to rikene. Men religion var mye mer enn bare en ideologisk motivator.

---

<sup>41</sup> Haldon & Kennedy, 1980, 106

<sup>42</sup> Haldon & Kennedy, 1980, 115

Religion var på begge sidene av grensen en stor del av tankesettet som styrte valgene til de involvert, både i form av hvordan religion styret lederne sine beslutninger, og hvordan religion fortalte hvordan bønder skulle leve livene sine. På samme vis som med annen ideologi, var religion fleksibelt, og hellig krig og konsept som Jihad kunne utnytttes på mange måter.<sup>43</sup> På begge sidene ble religion brukt for å rettferdiggjøre konflikt, for å fiendtliggjøre de på tvers av grensen, og for å holde sin egen befolkning lojal.

Som da leder oss til konseptet av Jihad og kristendommens nært tilsvarende konsepter, og deres rolle i både angrep fra, og forsvar av grensen. Konseptet Jihad har i nyere tid fått en konnotasjon i relasjon til ekstremisme, men på 700 og 800 tallet bør det tenkes mer på som en generell doktrine. Det er på mange måter en tankegang som ikke ligger spesielt langt unna kristendommens tenkemåter, mer generelt assosiert med de senere korstogene, dog definitivt til stede tidligere, hvor veien til frelse var via krig i ære for kristendommen. På samme vis var Jihad i denne perioden et begrep brukt for å beskrive hvordan man ifølge islam måtte kjempe for islam.<sup>44</sup> I begge disse tilfellene er det ikke vanskelig å argumentere for at denne tenkemåten kom fra et forvridt syn på de religiøse tekstene disse tankene påstår å være basert på. Men hvorvidt dette er så eller ikke, ligger utenfor rammen av denne teksten. Uansett om tankene er valide eller ikke ser vi hvordan effektene av disse tankene i stor grad påvirket grenseområdet og dets innbyggere.

For en kalif eller keiser på 700 og 800 tallet var det begrensede muligheter for å håndtere misfornøyde soldater. En metode som ofte ble brukt, var rett og slett å sette dem i arbeid. Dette ga grenseområdet et praktisk bruk i form av et sted man kunne sende soldater for at de skulle kunne slippe ut frustrasjonen mot fienden, i stedet for at frustrasjonen ble rettet innover. Dette gjaldt da både i en forebyggende forstand, hvor fornøyde soldater som har noe å gjøre forblir fornøyd. Men det gjaldt også i en mer aktivt korrigerende forstand, når spesielt ustyrlige tropper ble lokket til grenselandet via løfter om plyndringsgods, bedre betaling, eller rett og slett friere tøyler til å delta i krig<sup>45</sup> Dette skjedde så klart delvis passivt gjennom vanlige militære operasjoner, men spesielt via større organiserte utrykninger. Dette var noe spesielt kalifatene utnyttet, ettersom de årlige raidene hvor soldater krysset grensen for å plyndre Bysants sine bosetninger, var en praktisk måte å holde militæret fornøyd. Og selv om

---

<sup>43</sup> Hoyland, 2015, 106, 230

<sup>44</sup> Hoyland, 2015, 230

<sup>45</sup> Eger, 2014, 283



Bysants ikke aktivt sendte soldater på tvers av grensen for å plyndre, fikk soldater på grensen ofte bedre lønn enn mange andre steder, noe som kalifatene også gjorde.<sup>46</sup>

Men denne metoden var avhengig av å utføre suksessfulle plyndringstokter som samlet store mengder plyndringsgods, noe som slik nevnt tidligere ikke en garanti. Som da leder oss tilbake til religion som en annen metode for å holde militæret fornøyd. Religiøse ideologier basert rundt hvordan man måtte kjempe for sin religion, både metaforisk og bokstavelig talt, var ikke bare en god motivator for å få en soldat til å kjempe, men holdt også militæret og resten av befolkningen på kalifen og keiserens side. Som nevnt var denne ideen noe mer åpenbar for Islam i denne perioden, mens kristendommen har trukket det mer ut i det åpne i senere tid. Men for begge var denne ideen om at ikke bare var det «oss mot dem», men at Gud krevde at du kjempet mot dem, et sentralt verktøy for å beholde kontroll. Nå må det nevnes at mye av tiden var keiserne og kalifene like indoktrinert i dette tankesettet, men det forandrer ikke hvordan soldater og befolkningen sine tanker ble påvirket.

## Behandling av kristne under kalifatet

Men hvor godt fungerte dette egentlig? Man kan jo tenke seg at befolkningen som ikke var soldater sikkert ikke var like påvirket, men det er viktig å huske at i grenseområdet var en stor del av befolkningen soldater.<sup>47</sup> For å svare på dette spørsmålet kan vi blant annet se til arkeologiske utgravinger av religiøse bygg. Fordi om der var et utbredt hat mot den andre sidens religion, kan vi forvente å se tegn til dette i det arkeologiske beviset.

For det første viser arkeologiske funn klart at der i grenseområdet generelt, uansett om det var under Bysants eller kalifatet, eksisterte mange kloster som ville eksistert i fokusperioden. Og innenfor kalifatet sine områder så er det er ikke snakk om kloster gjemt bort fra omverden, eller ruiner av gamle kloster, aktive kloster lokalisert like ved byer. Mangfoldet vi ser gjør det klart at dette var noe som var akseptabelt, og det er utenkelig at det ikke var vesentlig mengde korrespondanse mellom disse kristne klostrene med den arabiske omverden. Både i form av økonomisk interaksjoner, men også rett og slett i form av at kloster var et sted man kunne dra til for å slippe av.<sup>48</sup> Med andre ord, selv om kirker og kloster definitivt var mål når kalifatet raidet Bysants sine områder, så fikk klostrene lokalisert innenfor grenseområdet mer eller

---

<sup>46</sup> Haldon & Kennedy, 1980, 112

<sup>47</sup> Haldon & Kennedy, 1980, 111

<sup>48</sup> Eger, 2014, 203

mindre lov å fortsette som vanlig. Kloster på begge sidene av grensen fungerte, i tillegg til åpenbart å være religiøse møtesteder, som skoler og sykehus, dog så klart var der begrensninger på deres kapasitet til å gjøre dette fritt på kalifatet sin side av grensen.<sup>49</sup> Men ettersom Islam ikke helt hadde en tilsvarende alternativ til kristendommens kloster, så var de nok meget nyttig for kalifatet sin befolkning.

Denne eksistensen var dog ikke en stabil selvfølge utover 700 og 800 tallet, men heller en situasjon som konstant forandret seg basert på hva de i kontroll bestemte. Ser man til kilder som krønikene av Theophanes bekjenneren og Zuqnān krønikene så kan det med første øyekast virke som kristne bare ble behandlet dårlig. Men om man tar i betraktning at det som blir skrevet om tyder på å være unntakene, ettersom det ikke ville blitt skrevet om hvis det var slik det var til vanlig, så kan man anta at kristne nok generelt ble behandlet greit. Men man må samtidig ikke dermed ignorere eksemplene funnet i krøniker, ettersom de definitivt viser til at der var perioder hvor kristne hadde det mye vanskeligere. Theophanes snakker blant annet om kalif Abdelas sin økning av skatt på kristne under han, omtrent i året 756, som åpenbart viser til hvordan kristne til tider ble behandlet forskjellig fra resten av befolkningen.<sup>50</sup> Og senere, når Theophanes tar opp kalif Abdelas sin død blir han beskrevet som en som i sitt liv påførte de kristne mye smerte. Som med hvordan han fjernet kors fra kirker, og undertrykket og ødela hellige relikvier når enn han kunne.<sup>51</sup> Med andre ord, en kalif kunne gjennom sin tid på tronen behandle kristne godt, men den neste kalifen kunne enkelt gjøre store forandringer som etterlot kristne i en mye dårligere situasjon.

Samtidig er ikke kirker og moskéer egentlig nevnt så alt for ofte, noe som tyder på at selv om disse tingene skjedde, så var de ikke normen, men unntakene. Basert på krøniker, og på arkeologiske bevis så ser vi at kirker til tider vokste til å bli store. I tillegg tyder det på at religiøse bygg sin arkitektur og tilværelse var satt pris på av begge sidene, og mange Arabere skal visst ha likt å besøke kirker for å slappe av<sup>52</sup>. Dette tyder da på at religiøse bygg og religiøse utøvere sin behandling varierte mellom normal, og tilnærmet normal. Når det var fred og der ikke var en lederskikkelse som utnyttet religiøse bygg sine relativt store rikdommer, så hadde de det nok like godt, om ikke på noen vis bedre enn mange andre. Men

---

<sup>49</sup> Eger, 2014, 204

<sup>50</sup> Mango & Scott, 1997, 595

<sup>51</sup> Mango & Scott, 1997, 607

<sup>52</sup> Eger, 2014, 203

når der var konflikt, eller der var noen som hadde ønsket og muligheten til å utnytte andre så var de et større mål enn resten.

På et vis er denne beskrivelsen en som virker som den passer for resten av grenselandet generelt. Ettersom grenselandet var lengre unna statene sine kjerneområder var der mindre direkte makt fra hovedstedene, som betydde at man nok i større grad kunne leve fritt når der ikke var noen som tok en spesiell interesse i området. Men samtidig var det relativt ofte at individer med makt, enten innenfra eller utenfra grenselandet tok en interesse i grenselandet sine unike muligheter. Dette kom både i form av de jevnt årlige raidene, de mer sjeldne, men også mer drastiske angrepene organisert av statene, til tiders utnyttelse enten i form av høy skatt eller tvunget omplassering, og mye mer som tiden har glemt og dermed skjult fra oss.

## Drøfting

Så la oss nå forsøke å sette alt dette sammen til en avrundet ide. Hvordan var grenseområdet bygget opp? Hvordan var grenseområdet sin oppbygging unikt fra andre steder? Hvem var befolkningen som bodde i grenseområdet? Og hvordan var deres liv påvirket av grenseområdets oppbygging?

Middelhavsområdet i perioden fra 600 og ut 800 tallet var for både Bysants og kalifatene en innholdsrik periode. Etter Vest Romerrikets fall gikk Bysants gjennom mange prøvelser før de klarte å etablere en relativt stabil posisjon på den Anatoliske halvøen. Øst for dem, når Sassanide riket fall tok Rashidun kalifatet over deres posisjon øst for Bysants og forble en plage for dem i århundrene som fulgte. Mellom disse nasjonene ble det i løpet av 600 årskiftet etablert en grense som på et vis forble stabil ut de neste århundrene, men som samtidig konstant gikk gjennom små endringer. Etter at Rashidun kalifatet ble erstattet med Umayyad kalifatet gikk de etter hvert bort ifra sine ambisjoner av å invadere og erobre resten av Bysants, og slo seg for det meste til ro med å plyndre og plage Bysants sine byer i og nært grenseområdet. Når Umayyad kalifatet ble overtatt av Abbasid kalifatet ble denne tenkemåten enda mer klar, og kalifatet kom inn i en rytme av nærmest årlige raid.

På samme vis hadde ikke Bysants kapasiteten til å utføre store invaderende angrep med erobring som mål, og slo seg heller til ro med å gjøre det de kunne for å minimere kalifatet sin evne til å utføre angrepene deres. Dette ble blant annet gjort via utviklingen av Theme systemet, hvor militære tropper, i stedet for å bli sendt ut til områder som trengte dem på en veldig reaksjonær måte, var stasjonert spredt utover landet. Med å dele Bysants inn i

distrikter basert på ting som størrelse, befolkning og strategisk verdi, for så å trekke befolkning fra de samme områdene for å utgjøre tropper stasjonert ute i distriktene, var de i stand til å reagere mye mer aktivt enn det tidligere systemet, samtidig som de nå hadde en sterkere tilknytning til områdene de skulle beskytte. I tillegg, mens Bysants ikke i noen spesiell grad drev med aktiv plyndring, så utførte de stadig vekk destabiliserende angrep med målet av å ødelegge kalifatet sine mest strategiske posisjoner. Alt dette førte samlet til et grenseområde som både aktivt og passivt ble destabilisert av begge sidene.

På grunn av dette ble de aller fleste byene, spesielt på Bysants sin side, tvunget til å prioritere forsvar eller bli lagt i ruiner. Utover østlige Anatolia hadde de klassiske polis byene i løpet av 600 tallet allerede begynt å falle bort, men etter denne destabiliseringen finner sted, blir det enda mer press på dem. Dette fører til at byer generelt blir mindre, og får et mer militært fokus. De byene som vokser mest er de som har mest strategisk nytte, og derfor får mest oppmerksomhet fra Bysants og kalifatene sine ledere. Men samtidig, av samme grunn så er disse byene de som oftest blir angrepet av den andre siden. Med det sagt ser vi at kalifatet i større grad var i stand til å utnytte og utvikle landområdet i og i nærheten av grensen, noe vi ser i deres velutviklede kanalsystemer. Disse kanalene gjorde det slik at kalifatene i større grad kunne utnytte de fruktbare områdene nær fjellene for å dyrke jorden, på et vis de ofte ikke kunne utover mye av deres områder ellers.

Med kalifatene sin mer aktivt offensive holdning ser vi derimot Bysants sine mindre bosetninger generelt trekke seg til høydene hvor de lettere kunne unngå plyndrende tropper. Der begynte de å fokusere på beitedyr fremfor planting og dyrking av jorden. Dette ble nok først gjort av nødvendighet siden jorden i høyden ikke var godt egnet dyrking, men dette viste seg å ha noen store fordeler. Fordi for å minimere kalifatene sin tropper sin evne til å plyndre, begynte Bysants sine borgere å utvikle tilfluktsrom store nok til at store deler av befolkningen, om ikke hele befolkningen, og beitedyrene deres, kunne søke ly, på en måte som ikke ville vært praktisk med et fokus på jordbruk. Her kom også da det nye Theme systemet inn i bildet, ettersom Bysants sin evne til å raskt reagere på angrep betydde at kalifatene sine tropper ofte måtte nøye seg med de som ikke nådde tilfluktsrommene, de som ikke hadde tilgang på et, eller det som hadde blitt etterlatt av de som flyktet - eller risikere å måtte hankes med Bysants sine tropper. Denne kontrollen over fjellene gav også Bysants enklere tilgang på fjellene sine ressurser. Fra mineraler som gull og sølv, til krydder som safran, til verdifulle trær brukt blant annet i bygging av krigsskip.

Men en annen måte grenseområdet var en ressurs var i hvordan det både var et sted man kunne kvitte seg med enkelt folk eller større grupper folk for å få dem ut av veien. I tillegg til å være et sted man kunne hente folk som der var mangel andre steder. Som når Bysants flyttet krigsfanger fra Balkan østover, eller når kalifatene flyttet Zutt befolkningen vestover. Eller når gruppen beskrevet som «giants» angrep kalifatet sine innbyggere, og etter å ha blitt pasifisert ble sendt over grensen i stedet for at kalifatet måtte ta hånd om dem. Dette eksemplet viser godt til hvordan slike store tvangsomplasseringer av folkegrupper ikke alltid nødvendigvis gikk bra for de aktuelle folkene. Men samtidig, siden majoriteten av slike eksempler ikke beskriver noen katastrofe hvor nesten hele befolkningen fryser i hjel første vinter, slik det blir beskrevet om dette «giants» folket, så kan det tyde på at de fleste slike omplasseringer skjedde uten for mye dramatikk. Dette gjelder nok spesielt når byer ikke ble befolket av «banditter fra verdens ende», men heller av vanlige ikke svikefulle soldater. Spesielt ettersom soldater ofte ble betalt ekstra for å bosette seg i grenselandet, i tillegg til å til tider bli gitt egne hus, om ikke å rett og slett bli tilgitt land som len. Samtidig kunne man for eksempel etter perioder med pest flytte folk fra grenseområdet til viktigere land områder borte fra grensen.

I tillegg til det åpenbare mangfoldet alle disse folkegruppene plassert her førte til, så skjedde det også mye blanding av folkegrupper via de gjentatte erobringene av byer langs grensen. Hvor Bysants og kalifatene tok over byer, og i forskjellig grad gav den gamle befolkningen lov til å forbli i byen for å blandes med den nye befolkningen fra den erobrende siden. Generelt førte dette til at selv om der på noen vis var et klart skille mellom Bysants og kalifatene, så var grenseområdet på mange andre måter et kulturelt mangfoldig område. Dette skillet ble enda mer vagt når man tar i betraktning de «nøytrale» gruppene man ofte kunne finne sammen med de mer klart definerte gruppene. Alt fra nomader som sjeldent assosierte seg med noen av sidene, til militære grupper som på forskjellige måter endte opp mer eller mindre nøytral. Som for eksempel Mardaittene, som i utgangspunktet var lojal til kalifatet, men som ofte endte opp på Bysants sin side.

Så hvordan holdt Bysants og kalifatet kontroll i et så kulturelt udefinert område? En måte var rett og slett med å gi soldater, som i hvert fall i de større byene sto for en majoritet av befolkningen, et klart sted å styre eventuell frustrasjon bort fra sin egen side og over til den andre siden av grensen. Kalifatet gjorde dette mer åpenbart i deres årlige raid, ettersom muligheten til plyndring for mange var nok til å holde dem forøyd. Men for både Bysants og

kalifatet, når det ikke var nok å peke soldater i retning av fienden ble religion og ideologi brukt for å skape solidaritet. For kalifatet var det spesielt konsepter som Jihad innenfor Islam som da hjalp med å påvirke befolkningen, mens kristendommen hadde sine egne tilsvarende konsepter, dog konsepter som ikke enda var like åpenbare.

Selv om disse ideologiene, og generelt religionen de kom fra, i stor grad forsøkte å skape en klart «oss mot dem» mentalitet, tyder arkeologiske funn sammen med skrevne tekster på at dette ikke generelt var nok til å skape et klart skille mellom de to gruppene utenfor militære situasjoner. Vi ser blant annet hvordan kloster på begge sidene av grensen fikk lov å eksistere. Og selv om det er åpenbart at kristne ikke alltid ble behandlet godt innenfor kalifatet sine områder, så kan det virke som de for det meste hadde det greit. Vi ser at der var kloster som over lengre perioder klarte å vokse, og vi ser at når kalifatet sin befolkning ikke var ute for å plyndre hadde de et noe annet syn til kristne og deres hellige bygg.

## Konklusjon

Hvis vi da tenker til byene vi har trukket frem i løpet av denne teksten og forsøker å male et bilde av en hypotetisk dag i grenselandet i 700 og 800 tallet. På Bysants sin side av grensen ligger Kaisariya som Bysants sitt viktigste militære senter i østlige Anatolia. Til tross for at den for ikke alt for lenge siden ble angrepet og hardt skadet, så er Kaisariya en stor by med en økonomi som tjener godt som et knutepunkt mellom Bysants sine kjerneområder i vest og grenseområdet i øst. Ellers i øst er de fleste andre byene mindre og mer isolert, men de et stykke unna fjellene lever et relativt vanlig liv sammenlignet med byene vest. Det er en større andel soldater i byene, og selv her borte fra selve grensen, så er det et større fokus på å være forberedt i tilfelle det skulle komme soldater fra over fjellene. Soldatene er kanskje ikke alltid klar til kamp, men de er godt organisert og er klart til å på kort varsel kunne marsjere ut for å møte trusler fra over fjellene. Jo nærmere man kommer fjellene, jo mer fokus blir det på å være forberedt, og innen man inntar fjellene er de fleste borgerne veldig klar over hvor langt unna nærmeste tilfluktsrom er, hvor lang tid det tar å reise dit, og hvor mye plass der er i det. Her dyrkes jorden lite, og landsbyer er heller sentrert rundt beitedyr. Livet her er noe mer uforutsigbart, men om man tar steg for å være klar kan man leve et relativt stabilt liv.

På den andre siden av fjellkjeden ligger byene Tarsus, Marash, og Melitene. Hver for seg er byene samlingspunkt hvor de årlige raidene blir organisert fra. De har alle blitt angrepet av Bysants gjentatte ganger, som i en viss grad har begrenset byenes mulige vekst, men samtidig

har de etter hvert angrep alle blitt bygget opp igjen. I disse større byene er en stor andel av befolkningen soldater, og mange eier land i områdene rundt byene. I områdene mellom byene utnyttes jorden til sitt fulle, både fra naturlige elver og bygde kanaler, og folket lever med få bekymringer. Når det blir sommer ankommer enda flere soldater innlands, og forberedelser til årets raid starter. Dette året har en general ankommet med målet av å reise lengre inn i Bysants sine områder, så der er mer aktivitet enn vanlig.

Utover grenseområdet generelt mingler folk av forskjellige etnisiteter, av forskjellige religioner, av forskjellige bakgrunner. Noen har kommet langveisfra, mens andre har familie herfra som går tilbake flere generasjoner. Noen har aldri kjent et liv som noe annet enn bonde, mens andre for kort tid siden levde som barbarer. I en landsby i fjellsiden handler en gjeter med en nomade, landsbyen ligger i en fjellovergang ikke langt unna en av de tre store byene på kalifatet sin side, og nomaden har hørt rykter om den voksende aktiviteten. Gjeteren er etnisk syrisk, men har betalt skatt til Bysantinske skatte-krevere siden han var ung, så han er bekymret for hvilken vei soldatene blir å reise. Reiser de via fjellovergangen han bor i så er det en risiko for at landsbyen deres blir et mål på tur inn i Bysants. På den andre siden av fjellene har mer informasjon nådd Kaisariya og beskjeden om at soldater skal samles går ut. Den Bysantinske kommandanten har god info om hvor kalifatets general har tenkt å angripe, og håper å reagere raskt nok til å unngå store skader. Utover fjellkjeden har gjeterer som har hørt ryktene begynt å reise til nærmeste større bosetning med et tilfluktsrom. De fleste blir å overleve sommeren uten store tap, enkelte blir å miste noe, og et relativt smått antall blir å miste alt. Om ikke lenge vil roen senke seg igjen, livet er noe uforutsigbart, men alt tatt i betraktning er det langt fra så ille som man kanskje skulle tenke seg.

## Litteratur liste:

- Baladhuri (1916-1924) *The origins of the islamic states*, Columbia University
- Eger A. A. (2014) *The Islamic-Byzantine Frontier: Interaction and Exchange among Muslim and Christian Communities*. London: I. B. Tauris & Company
- Haldon J. F. & Kennedy H. (1980) *The Arab-Byzantine Frontier in the Eighth and Ninth Centuries: Military Organization and Society in the Borderlands*.
- Harrak A. (1999). *The Chronicle of Zuqnān : A.D. 488-775 : parts III and IV*. Pontifical Institute of Mediaeval Studies.
- Hoyland R. G. (2015) *In God's Path: The Arab Conquests and the Creation of an Islamic Empire*. Oxford
- Mango C. & Scott R. (1997). *The Chronicle of Theophanes Confessor: Byzantine and Near Eastern history, AD 284-813*. Clarendon.